

El fons fotogràfic Boix ingressa a l'Arxiu Nacional de Catalunya

written by Redacció Unilateral | 14 de setembre de 2016

La Comissió de la Dignitat ha fet donació (14/9/2016) a l'Arxiu Nacional de Catalunya del Fons Boix, que conté fotografies realitzades pel fotògraf Francesc Boix i pel seu pare, Bartomeu Boix. El fons està constituït per 1.369 negatius en blanc i negre en diferents formats, 706 dels quals són de Francesc Boix i 663, de Bartomeu Boix.

Les fotografies de Francesc Boix corresponen al període de la Guerra Civil, tot i que també n'hi ha d'alguna altra temàtica. Es poden datar entre el juny de 1937 i finals del 1938 al front d'Aragó, amb escenes de la zona de Terol, de Saragossa i Osca, i al front del Segre, a la zona de Vilanova de Meià, a Badaüll, a Vilanova de la Barca i a altres pobles del Pla d'Urgell i Segrià, on van estar les unitats de la 30a Divisió de l'exèrcit republicà.

El material de Bartomeu Boix conté vistes de la ciutat de Barcelona i de pobles del voltant; de platges de Badalona, el Garraf, Castelldefels i Sitges, i d'alguns fets històrics, com ara les eleccions del 1931 i la visita de Macià a Valldoreix, i de propaganda electoral de diferents comicis entre 1930 i 1936.

El Fons Boix té un gran valor documental perquè aplega una col·lecció d'imatges sobre la vida diària al front de l'Ebre vista a través dels ulls d'un membre de la columna Macià-Companys, el soldat-fotògraf Francesc Boix, gràcies al qual podem apreciar molts detalls de com era la vida a les trinxeres durant la Guerra Civil. L'autor, que va anar al front enquadrat en l'anomenada lleva del biberó, també va

tenir un paper important com a testimoni de càrrec contra els caps nazis en el judici de Nuremberg.

El Fons Boix ingressa a l'Arxiu Nacional de Catalunya per donació de la Comissió de la Dignitat, que el va adquirir, mitjançant una aportació de mecenatge desinteressat i anònim de 47 persones, així com de l'editorial Ara Llibres i de la revista Sàpiens. La Comissió per la Dignitat va conèixer l'existència del fons fotogràfic gràcies a l'Associació Fotoconnexió, entitat dedicada a promoure l'estudi, la investigació, la conservació i la difusió de la fotografia, que el va ordenar, organitzar i descriure, a més de treballar per identificar-ne l'autoria, desconeguda inicialment.

El conseller de Cultura, Santi Vila, ha presidit la signatura del contracte de donació del fons a l'Arxiu Nacional de Catalunya. També han participat en l'acte el portaveu de la Comissió de la Dignitat, Josep Cruanyes, i el director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, Francesc Balada. Santi Vila ha destacat que el fons "és un testimoni magnífic de l'experiència de la guerra al front" i ha ressaltat la importància de la figura de Francesc Boix: "No només va ser un ciutadà lliure, sinó que va defensar l'espai de llibertat tota la vida, fins al punt de posar la seva vida en risc; una vida dissortada, però molt rica per la seva intensitat i pel seu compromís social".

Els membres de Fotoconnexió han treballat el fons, tant en les tasques de neteja i instal·lació en camises, fundes i caixes de conservació, com en la classificació i descripció, utilitzant la base de primers tractaments proporcionada per l'Arxiu Nacional de Catalunya, amb qui s'ha coordinat. Els negatius s'han separat dels diferents embolcalls i s'ha comprovat la descripció manuscrita amb les imatges. Tots els negatius han estat classificats, ordenats cronològicament, descrits i digitalitzats en alta qualitat. Atès que aquesta tasca prèvia ja està enllestida, un cop lliurat, només resta migrar-ne els continguts a la base de dades i el web de

l'Arxiu Nacional de Catalunya per posar-lo a l'abast de tothom. S'espera poder dur a terme aquesta tasca en el termini d'una setmana aproximadament.

Vicissituds del fons fotogràfic Boix

L'any 2010, la casa de subhastes Soler i Llach va treure a la venda un fons d'autor desconegut que va atribuir al fotògraf Joan Andreu Puig Farran, amb un lot important de negatius de la Guerra Civil i de la II República, però la subhasta va quedar deserta. El conjunt estava integrat per un imprecís nombre de negatius, superior al miler, instal·lat en tres caixes, dues de metàl·liques i una de fusta.

L'any 2013, una pàgina de compra i venda per Internet va treure en subhasta el mateix fons fotogràfic. L'Arxiu Nacional de Catalunya en va tenir coneixement, assabentat per diferents col·laboradors, i un cop valorat el seu interès, el Departament de Cultura va intentar adquirir-lo. Mentrestant, membres de l'Associació Fotoconnexió, que coneixien personalment el venedor del fons, van posar en coneixement de la Comissió de la Dignitat el valor testimonial del fons fotogràfic. Aquesta associació va adquirir el conjunt i es va suspendre la subhasta. L'adquisició es va fer amb l'objectiu que el fons fos lliurat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que ara el rep en donació.

Identificació de l'autoria

Per iniciar la recerca de l'autoria de les imatges, el venedor del fons va facilitar el nom de la persona que li havia proporcionat les fotografies, un ciutadà francès que havia adquirit el material en un mercat d'antiguitats a prop de Perpinyà, a qui li havien cridat l'atenció algunes notes manuscrites pel fet que part de la seva família era d'origen

català.

Com a punt de partida per a aquest treball d'investigació es va considerar que el material pertanyia a un soldat republicà que havia estat internat en un camp de refugiats, en concret al camp d'Argelers, a França; que hauria travessat la frontera el 1939 amb el seu material i que, per raons desconegudes, hauria perdut o deixat tot el fons en algun lloc. Amb les pistes proporcionades per les notes escrites en els embolcalls dels negatius, es van poder identificar els noms de persones i llocs fotografiats. D'acord amb la informació obtinguda, el conjunt de fotografies es va anomenar, inicialment, Fons Argelers.

Per tal de poder identificar l'autor de les fotografies, es va recórrer als mitjans de comunicació. En aquest sentit, es va difondre públicament la fotografia d'una parella, que contenia una anotació en què apareixia el nom de Maria Fabregat, ja que es va pensar que l'home que apareixia amb ella la imatge podia ser el fotògraf autor del fons.

Després de seguir algunes pistes falses, un ciutadà, el senyor Òscar Pau, va indicar que la parella de la fotografia eren els seus avis: el capità de l'exèrcit republicà Ventura Pau i la seva promesa Montserrat Sureda. També va apuntar que el fotògraf Francesc Boix, de la 30a Divisió de l'exèrcit republicà, havia fet la foto el 2 de juny de 1938 a Vilanova de Meià (Noguera). Per acabar de corroborar aquest fet, la Comissió va encarregar una prova cal·lígràfica per comparar la lletra de documents fets per Boix amb les notes que embolicaven els papers de molts dels negatius d'Argelers. El resultat va confirmar que la grafia de les notes de les fotografies de guerra eren de Francesc Boix. Malgrat tot, el pèrit cal·lígraf també va afirmar que les notes trobades en els negatius de les caixes metàl·liques corresponien a una altra persona, de més edat, encara que amb trets de familiaritat amb la lletra de Francesc Boix. Aquesta persona era el pare de Francesc Boix, Bartomeu Boix, aficionat a la

fotografia, que havia tingut un laboratori fotogràfic a la seva sastreria del carrer Margarit de Barcelona. En el transcurs de la investigació també es va descobrir que la Maria Fabregat citada en els papers, encara viva, havia treballat com a secretària a la seu de les Joventuts Socialistes Unificades (JSU), a l'Hotel Colom de Barcelona, on Boix va col·laborar a la revista Juliol.

Es va confirmar doncs, que el material de les dues caixes metàl·liques que reflecteixen la quotidianitat de la Barcelona dels anys trenta i els seus voltants són obra del sastre barceloní Bartomeu Boix i que les del front d'Aragó i del Segre en la caixa de fusta són les del seu fill Francesc Boix. Sembla ser, doncs, que un jove Francesc Boix es va endur a l'exili les tres capses amb fotografies i negatius de fotos, de les quals en va perdre la pista al camp d'Argelers. Per les imatges, sembla ser que Francesc Boix es va incorporar com a fotògraf al costat de Jaume Girabau, comissari polític de la 146a Brigada Mixta i, després, de la 30a Divisió, de la qual formava part.

Francesc Boix

El fotògraf Francesc Boix i Campo (Poble-Sec, Barcelona, 14 d'agost de 1920 – París, 4 de juliol de 1951) va passar a la història com el fotògraf de Mauthausen. El seu pare era sastre al Poble-Sec i a la rebotiga hi tenia un estudi fotogràfic que va despertar la seva afició per la fotografia. Amb catorze anys, va entrar d'aprenent a la casa de fotografia Romagosa. Dos anys després, va treballar a la revista Juliol de les Joventuts Socialistes Unificades.

A finals del 1937 es va incorporar a la 30a Divisió per combatre a la Guerra Civil espanyola a les zones del front d'Aragó i del Segre en el bàndol republicà. Un cop acabada la guerra, amb 19 anys, es va haver d'exiliar. Va passar pels camps de Vernet d'Ariège i Sètfonts. D'aquest últim, va sortir

cap al nord el setembre de 1939 juntament amb excombatents republicans enquadrats en la 28 Companyia de Treballadors estrangers. Al maig de 1940 Boix va ser capturat pels alemanys i després de passar per diversos camps, el 27 de gener de 1941 va arribar al camp d'extermini de Mauthausen, junt amb uns 7.000 republicans espanyols més. Gràcies als seus coneixements de fotografia, Boix va ser destinat al servei d'identificació del camp. Oficialment era un laboratori fotogràfic destinat als retrats policials d'identificació dels presos, encara que a la pràctica ho va ser de tot tipus de fotografies. Amb la col·laboració d'altres presos, va poder amagar i sostreure en secret unes 20.000 fotografies i negatius que es guardaren en un domicili particular. Posteriorment, aquestes imatges van ser proves gràfiques de càrrec i emprades en els judicis de Nuremberg i Dachau per demostrar el genocidi nazi.